– широке залучення авторитетних зарубіжних джерел, а також архівів української діаспори, до чого радянські дослідники, десятиліттями перебуваючи в лещатах марксистсько-ленінських догм, практично не мали доступу;

– популярний, доступний для широкого кола читачів виклад тексту, який базується на поширеному в західній науці принципі «просто і аргументовано про складне»;

– і який цілковито суперечить досить живучому в середовищі радянських і пострадянських науковців принципу «чим незрозуміліше, тим науковіше».

1. *Антонович М.* Станислав Людкевич – композитор, музиколог / М. Антонович. – Рим, 1980. – 68 с. **2**. *Біда К.* Іоанікій Галятовський і його «Ключ Розуміння»: Пам'ятки української літератури і мови середньої доби / К. Біда. – Рим.: УКУ, 1976. – 106+528 с. **3**. *Біда К.* Київська «Граматика» 1705 р.: Пам'ятки української літератури і мови середньої доби / К. Біда. – Рим, 1978. – 210 с. **4**. *Гординський С.* Українські церкви у Польщі / Святослав Гординський. – Рим, 1969. – 52 с + іл. вкладка. **5**. *Демкович-Добрянський М.* Потоцький і Бобжинський – цісарські намісники Галичини. 1903–1913 / Михайло Демкович-Добрянський. – Рим: УКУ, 1987. – 132 с. **6**. *Житецький П.* Нарис літературної історії української мови в XVII в. / Павло Житецький. – Львів: Українське видавництво, 1941. – 168 с. **7**. *Ісаїв П.* Причини упадку української держави в княжі і козацькі часи / П. Ісаїв. – Рим, 1975. – 210 с. **8**. Йосиф Кардинал Сліпий: 1892–1984. Слідами Христа (Спецвипуск журналу «Відгук Любови»). – Берлін, 1985. – 16 с. **9**. *Карамзин-Каковський В.* Мистецтво лемківської церкви / В. Карамзин-Каковський. – Рим, 1975. – 150 с. (текст) + 308 с. **10**. *Кармазин-Каковський В.* Українська народна архітектура / За ред. С. Гординського церкви / В. Карамзин-Каковський. – Рим, 1972. – 56 с. **11**. *Каратаев И.* Хронологическая розпись славянских книг, напечатанных кириловскими буквами / И. Каратаев. – М., 1871. **12**. Ключ Рзумѣнія Иоаникія Галятовскаго. – К., 1659. – 514 с. **13**. Конституція УКУ // Благовісник. – Рік II. – Кн. 1. – 1966. – С. 17–18. **14**. *Корецький-Сатановський А., Славинецький Є.* Українсько-латинський словник / Передмова О. Горбача / А. Корецький-Сатановський, Є. Славинецький. – Рим: УКУ, 1968. – 335 с. **15**. *Лабунька М.* Митрополит Іларіон і його писання / Лабунька Мирослав. – Рим, 1990. – 124 с. **16**. *Нагаєвський І.* Історія української держави двадцятого століття / о. Ісидор Нагаєвський. – Рим: УКУ, 1989. – 486 с. **17**. *Нагаєвський І.* Історія української держави двадцятого століття / о. Ісидор Нагаєвський. – К.: Україна, 1994. – 384 с. **18**. *Огієнко І.* (Митрополит Іларіон). Життєписи великих українців / Упоряд., авт. передм. і приміт. М. Тимошик / Митрополит Іларіон. – К.: Либідь, 1999. – 670 с. **19**. Перший будинок Українського Католицького Університету // Вісті з Риму. – 1966. – Ч. 13. **20**. Перший українсько-латинський словник з XVII ст. // Вісті з Риму. – 1968. – Ч. 5. **21**. Полное собраніе по Ведомству Православнаго Исповеданія Российской Имперіи. – СПб., 1890. – Т. VII. – № 2297. **22**. *Сениця П.* Заснування Українського Католицького Університету ім. Св. Климентія Папи в Римського / Павло Сениця // Світильник істини: Джерела до історії Української Католицької Богословської Академії у Львові. 1928–1929–1944 / Упорядник П. Сениця. – Ч. 3. – Торонто; Чикаго, 1983. **23**. *Соневицький І.* Композиторська спадщина Нестора Нижанківського / І. Соневицький. – Рим, 1975. – 36 с. **24**. *Сумцов Н.* К истории южнорусской литературы семнадцатого столетия / Н. Сумцов. – Вып. 3. – Харьков, 1885. **25**. Український Католицький університет ім. Св. Климента Папи в першому п'ятиріччю свого постання і діяльности: 1963–1968. – Рим, 1969. – 294 с. **26**. *Ундольский В.* Очерк славяно-русской библиографіи / В. Ундольский. – М., 1871. **27**. Хрестоматія з історії філософії України. – К.: Либідь, 1997. – 426 с. **28**. *Четвериков С.* Старец Паисий Величковский: его жизнь, учение и влияние на православное монашество / Протоиерей Сергий Четвериков. – Минск: Изд-во Свято-Елисаветинского монастыря, 2006. – 376 с. **29**. *Щербаківський В.* Орнаментація української хати (Серія: Видання «Богословії», ч. 53) / Вадим Щербаківський. – Рим, 1980. – 48 с. + 70 с. ілюстр. вкладка.) **30**. Hallu Roger. Anne de Kiev reine de France. – Рим, 1973. – 250 с + блок ілюстр. **31**. *Nahayewsky I.*, Rev. Ph. D. History of Modern Ukrainian State. 1917–1923 / I. Nahayewsky – Ukr. Free Univer: Academy of Arts and Sciences. – Munich, 1966.

Тетяна Цимбал

«Ті ж самі ми: нам цілий світ чужина»: українська еліта в еміграції

У статті розглядається проблема адаптації еліти до нового соціокультурного контексту в умовах еміграції. Подається порівняння процесу вкорінення мистецької, інтелектуальної та політичної еліти на чужині. Доводиться, що укорінення емігрантів на екзистенційному та онтологічному рівнях є проблематичним.

The article deals with the problem of adaptation of elite to the new socio-cultural context of exile. The comparison of rooting process of artistic, intellectual and political elites in exile is done. It is shown that emigrants' rooting is questionable on the both existential and ontological levels.

Одними з найактуальніших проблем сьогодення, що потребують філософського осмислення, філософської рефлексії, є ті, що породжені свободою пересування людини, тобто проблеми міграції, еміграції тощо. Відомо, що міграції існують стільки, скільки існує людина, мають різні історичні форми та різні значення на певних етапах історичного розвитку людства. Сьогодні міграція є глобальним явищем, що відіграє значну роль у системі зовнішніх зв'язків держав та у внутрішній системі більшості країн. Саме тому наш час називають «плинним» (З. Бауман) або «століттям міграцій» (М. Кастельс).

Загальна міграційна активність має в кожній країні певні наслідки: деякі країни потерпають від величезної кількості іммігрантів, що намагаються поліпшити рівень свого життя за рахунок країни-реципієнта, а деякі, навпаки, – втрачають трудові ресурси, інтелектуальний потенціал та потрапляють у «демографічну яму». Для України гостро постає проблема втрати головного капіталу та провідної цінності – корінного населення, українців. У процесі осмислення цієї проблеми дуже важко відділити теоретичну актуальність від політичної злободенності. Адже сьогодні етнічні українці фактично поділені навпіл: половина проживає на батьківщині, а половина (за різними оцінками, від 16 до 25 мільйонів) розкидана по світу. Особливо відчутною є втрата країною власної еліти (мистецької, інтелектуальної, економічної, політичної). Певні історичні періоди відзначаються підвищенням еміграційної активності тієї чи іншої елітарної групи. У часи революційних суспільних змін така активність охоплює верхівку суспільства в цілому. Сьогодні найбільш актуальною для України є проблема інтелектуальної еміграції. З одного боку, вчені повинні підвищувати кваліфікацію, обмінюватись досвідом, удосконалюватися, з іншого – свій новий досвід та знання українські інтелектуальні емігранти реалізують переважно не на батьківщині, не на її користь.

Враховуючи актуальність теми статті, розглянемо проблему адаптації української еліти до нового соціокуль-

турного контексту в умовах еміграції. Наукова новизна представленого підходу полягає у висвітленні соціально-філософського аспекту даної проблеми в контексті авторської концепції буттєвісного вкорінення людини [9].

Насамперед зауважимо, що «укорінення» як проблема та поняття було введене в соціально-філософський дискурс французькою мислителькою XX ст. Сімоною Вейль. У ході аналізу її однойменної праці з'ясовано, що ідея «вживання» людини у «гущину» суспільно-політичного буття випливає, по-перше, з реальної ситуації буття людини 30–40-х років XX ст., її безальтернативності та невизначеності, її душевних та фізичних мук від тотального насильства; по-друге, із метафізичної неодностайності стосовно онтологічних альтернатив буття людини, запропонованих есенційно-антропоцентрично, та екзистенційно-феноменологічною парадигмами [3]. Укорінення, вважає С. Вейль, є найважливішою та найменш визнаною і в теорії і в реальності потребою людської душі, однією з тих, які найважче визначити [3, с. 36]. Вона інтегрує, на наш погляд, всі потреби і оприлюднює їх цілісно як обов'язок людини виповнитися у спроможності бути людиною, бути «хтойністю», особистістю, а не «щойністю». Концептуальне вивчення укорінення людини С. Вейль мало скоріше соціально-політичне, а не буттєвісно-онтологічне спрямування, спроба обґрунтування якого й була здійснена автором статті.

Укорінення як онтологічна і соціокультурна категорія та екзистенціал є, по-перше, розуміння «внутрішнього» духовного стрижня «зовнішньої» людини як смислоутворюючої константи буття та потреби особистісного самовизначення в умовах проблемного буття, по-друге, основа відмежування істинного буття як єдності бажаного, сущого та належного від «виживання», імітації, профанації та конформістської формалізації життя. «Укорінення» визначається нами як «буття-для-себе» та творення «культури себе», максимальна повнота буття людини, самоактуалізація і самореалізація всіх її сутнісних сил, можливостей, здібностей, цілей та цінностей, горизонт особистісного темпорального простору для вияву екзистенціалів духовності, творчості, свободи, суверенності та відповідальності [9, с. 12–13]. Таким чином, авторський підхід знаходиться у межах діяльнісної парадигми, проте з певним зміщенням акцентів: людина розглядається нами як така, що перетворює не лише оточуючий світ, а передусім себе у напрямку вдосконалення, гармонізації власного буття і стосунків з навколишнім середовищем, але уникаючи «своєцентризму» (Г. Батіщев).

Вихідним пунктом дослідження є розмежування понять «еліта», «інтелігенція», «інтелігентність», які неодноразово обрались предметом серйозної рефлексії в історії соціально-гуманітарної думки, але можливості додаткової раціональної реіфікації даних категорій невичерпні. Метою наших розмірковувань буде спроба пов'язати поняття «еліта», «інтелігенція», «інтелігентність» з категорією «укорінення» та визначити, приналежність до якого із зазначених кіл можна вважати ознакою укоріненості. Порядок перерахування понять не є випадковим, він відповідає реальному стану речей, адже сьогодні в Україні найчастіше вживається саме слово «еліта» (політична, економічна, духовна, наукова чи, навіть, кримінальна). Про «інтелігенцію» згадують зрідка, а щодо «інтелігентності» – то і слово, і сама «людина-інтелігентна» поволі перетворюється на раритет.

Виокремлення названих понять ґрунтується на принципі ієрархізації суспільства, що розроблений у соціально-філософських працях М. Вебера, О. Конта, С. Франка, М. Бердяєва, П. Сорокіна, С. Келлера, Х. Цайглера, Ла Валета, Дж. Бьорнхема та багатьох інших науковців. Історична еволюція елітистського дискурсу та трансісторичні підстави буття еліти є предметом ґрунтовного аналізу сучасної української соціальної філософії [1; 2].

В етимологічному аспекті «еліта» походить від французького слова «elite» (а це, в свою чергу, прийшло з латини: eligo – вибираю, видобуваю, відокремлюю), яке означає приналежність людини до найбільш визначних представників будь-якої частини суспільства або суспільної групи. Еліта є складовою частиною соціальної структури суспільства, вищою, привілейованою верствою, на яку покладаються функції управління (влади). Тобто еліта пов'язана з тими, хто її обирає, формує, делегує особливі права. «Укорінюється» еліта лише в економіці та політиці за допомогою влади, не використовуючи названих нами способів, не піднімаючись на онтологічний рівень. Крім того, нерідко представники еліти використовують головну «отруту» знекорінення – гроші, здійснюючи своєрідне завоювання, підкорення народу, відповідальність за який вони несуть. Така ситуація є «найнебезпечнішою хворобою людських спільнот», тому що занурює людину «в стан інерції душі, …або у діяльність, що завжди спрямована на позбавлення коренів тих, хто ще їх не втратив чи з ким це відбулося частково» [3, с. 39–40]. Отже, даний процес можемо характеризувати лише як псевдоукорінення: самоствердження людини лише в одній сфері, часто за допомогою сумнівних способів.

Іншу соціальну групу репрезентує інтелігенція (від лат. – intelligens – розумний, той, хто знає та розуміє), до якої входять люди, що професійно займаються інтелектуальною, творчою працею (науковці, працівники мистецтва, юристи, викладачі тощо). Інтелігенція не є владою, не обирається владою, а є самодостатньою, такою, що вербалізує власні самостійні судження та формується самостійно. Крім того, з точки зору деяких філософів XX ст. (Ж.-П. Сартр, Г. Маркузе та інших), інтелігенція – це головна антивладна сила, що здатна розуміти та конструктивно критикувати владу, пропонуючи альтернативні програми розвитку суспільства [5].

Авторство поняття «інтелігенція» належить німецькій філософії, а саме – суб'єктивному ідеалісту Й. Фіхте. Інтелігент, на його думку, є вільно мислячою людиною, чистим «Я», першоосновою мислення. Проте, з точки зору Ф. Шеллінга, зводити розуміння інтелігенції виключно до логічного акту не можна, адже це і духовний процес. Критично розглядаючи ці концепції, Г. Гегель доводив розуміння інтелігенції до рівня об'єктивності – до соціального буття. Не дивлячись на деякі протиріччя, мислителі підносили роль інтелектуальної праці та інтелігенції у процесі зростання духовної культури, моральності та розвитку творчої думки в суспільстві загалом.

На відміну від німецьких класиків, К. Маркс та Ф. Енгельс характеризували інтелігенцію як певний соціальний прошарок, що має свої соціальні та професійні інтереси, займається розумовою працею, поширюючи нові знання та культуру. Саме Маркс вперше акцентував увагу на неприпустимості ототожнення понять «інтелігенція» та «інтелігентність», позаяк не високий інтелектуальний та духовно-культурний рівень створюють соціальний стан та соціальні інтереси класів.

В наш час інтелігенція складає частину суспільної еліти, але чим ближче інтелігенція просувається до влади, тим більше втрачає своє значення як невиборна

та незалежна верства, що повинна відігравати провідну роль у творенні культури народу. Сучасна інтелігенція виросла на ґрунті культу розуму та прогресу як творець «текстів». Інтелігенція – «це прошарок людей, що вміють відволікатися від емпіричної дійсності (завжди конкретної у просторово-часовому відношенні) на користь тексту. Інтелігенція здійснює своєрідний обмін між наявною дійсністю та текстом» [6, с. 160]. Однак в цьому полягає глибоке протиріччя і трагічність буття інтелігенції, адже об'єднати текст та реальне життя дуже проблематично. В той же час, саме на це і орієнтований інтелігент, що прагне безпосереднього застосування своїх знань у реальному суспільному бутті. Звідси – розчарування, відстороненість, зверхність, неприйняття будь-якої дійсності інтелігенцією та як наслідок – проблематичність всебічного буттєвісного укорінення інтелігента. Соціального змісту інтелігенція набуває лише в контексті діалектичного зв'язку «влада-народ», як група, що, тримаючи «дистанцію» з владою, здатна цілісно й критично осмислити проблеми людини, вербалізувати їх, спрямовуючи суспільство до консолідації.

Інша справа з поняттям «інтелігентність», що трактується як освіченість, високий рівень розвитку інтелекту, духовної культури та культури поведінки. Інтелігентність як «високість духу» не є обов'язковим атрибутом інтелігенції. Вважаємо, інтелігентною може бути людина, що належить до будь-якої соціальної групи, класу, прошарку, має багатий, незалежний внутрішній світ та втілює самодіяльність як творення «буття-для-себе», «культури себе», своєї самості у всіх аспектах життєвияву, тобто людина укорінена. Адже найголовнішим аспектом творення «культури себе» є турбота людини про власну душу, духовність, що обіймає все безмежжя «людського світопорядку, постаючи своєрідною внутрішньою дійсністю» (В. Табачковський).

Самостворена власним культурно-життєвим простором «культура себе», ввімкнена у культурну спів-діяльність, спів-творчість інших суб'єктів, інтерсуб'єктів, розмаїття соціокультурних практик, і буде, на нашу думку, ознакою інтелігентності та шляхом буттєвісного укорінення людини.

Як підкреслювалося в попередніх авторських розвідках [10], до еміграції призводять різноманітні суб'єктивні та об'єктивні причини, інтегральною ж є знекорінення людини. Однак і в еміграції людина потрапляє в ситуацію невкоріненості, невпевненості, перебування у чужому культурному середовищі, що примушує її співвідносити власний світ з іншою культурою і відчувати певну ілюзорність свого життя, своєї особистості, власного Я. Тому емігрант потребує таких онтологічних цінностей, які призвели б до життєвого оптимізму та буттєвісного вкорінення. Одним із засобів останнього виступає творчість. Однак виникає питання: чи можлива взагалі творчість, коли людина відірвана від рідного культурно-історичного ґрунту, чи можлива самореалізація творчої особистості в еміграції? У розумінні даної проблеми дослідники і самі митці-емігранти займають протилежні позиції: частина вважає, що творчості «без ґрунту» не може бути (М. Цетлін, Г. Адамович), інші, навпаки, підкреслюють, що еміграція дає свободу, яка і є необхідною умовою творчості (І. Бунін, М. Цвєтаєва, В. Ходасевич та ін.).

Так перші підкреслюють, що тільки рідний ґрунт робить творчість митця (особливо письменника) наповненою, «радіоактивною». Іншої точки зору притримується, наприклад, В. Ходасевич, вважаючи, що «національна література створюється мовою й духом, а не територією… і не побутом» [8, с. 258]. Подібні думки висловлювала і М. Цвєтаєва, підкреслюючи: «Письменнику там краще, де йому менше заважають писати (дихати)». Тому еміграція для неї певний час була способом збереження життя, а творчість в еміграції пояснювалася автотерапевтичними цілями.

Підкреслимо, що творча людина, здебільшого, самотня. Вона є «людиною світу», екстериторіальною істотою. Будучи сформованим рідною культурою, творець-емігрант в той же час переймається культурою країни-реципієнта, озивається до неї, вступає з нею в діалог. Тобто він може бачити і свою країну, й іншу як зовні, так і з середини. А це породжує масштабне бачення у поєднанні локального та транслокального, емпіричного та надемпіричного бачення подій, ситуацій, людей. Творець-емігрант екзистенційно перебуває на території пограниччя, повертаючись з локусу чужої культури, чужих традицій, чужої мови у свою культуру, на свою культурну територію, змінюючи зони творчості, вкорінюючись в них. Тобто ситуація спрямовує письменника не на відтворення зовнішньої ситуації, а на відтворення власних дій, що усвідомлюються як насолода. Ці дії актуальні для суб'єкта творчості і сприймаються як буття «тут-і-тепер». Крім того, вони є транфінітними, безмежними, адже немає межі для творчості, пізнання, переживань.

Дещо інша ситуація з представниками інтелектуальної еліти. Сьогодні «мандрівні» або «неафілійовані» (не прив'язані до конкретного навчального закладу) вчені є символами нової соціокультурної парадигми, символами глобалізації. Насправді ж вони є вченими без постійного місця праці та проживання, людьми, життя яких є нестабільним та фрагментарним. Тим більше, що в наш час перевага надається не людині, індивідуальності, а конкретній науковій організації, інституту. За приналежністю до певної наукової школи, конкретного інституту визначається ідентичність ученого.

Тимчасові контракти, перманентна зміна місця дислокації призводить до хронічної невкоріненості, неприв'язаності до певного місця, кола спілкування, робочого колективу. Порядок та довготривалість є привілеєм місцевих науковців, а для інтелектуальних мігрантів існує легенда про необхідність постійного обміну досвідом, користь від зміни університетів.

Оцінювати масштаби наукової еміграції з точки зору статистики важко, тому що єдиною її можливою формою є короткотерміновий контракт (1–2 роки), і у виїзних документах наукової еліти тільки як виняток можна побачити формулювання «на постійне місце проживання». Хоча насправді більшість з науковців, продовжуючи контракти, лишаються за кордоном назавжди. Кардинальна відмінність учених з інших країн-донорів від українських інтелектуальних емігрантів полягає в тому, що вони підтримують тісні зв'язки з батьківщиною, намагаються бути корисними для неї, приїжджають з лекціями, допомагають грантами та контрактами.

Отже, стверджувати вкоріненість інтелектуальної еліти в еміграції не можна. Скоріше йдеться про псевдоукоріненість. Справжні герої процесу «відтоку мозків», талановиті науковці, інтелектуальні мігранти змушені вважати своїм домом науку, творчість, виправдовуючись необхідністю подолання «осілості мислення» (Е. Левінас) та нейтралізуючи таким чином негативні наслідки постійних переміщень.

Зауважимо, що практично всі емігранти після входження у новий соціокультурний контекст не можуть відразу (а іноді й згодом) позбавитись старих життєвих повсякденних стереотипів. Вони живуть за інерцією, старими цінностями та звичками. Іммігрант, як правило, включається у нове оточення лише формально, а на глибинних особистісних рівнях

перебуває у сстарому життєвому контексті, залишаючись чужим актуальному буттю.

Тим не менше для пересічного емігранта вирішити дану проблему, позбавитись трагічного розриву можливо. Однак, як витікає з викладеного вище, для представників елітарних кіл він є проблематичним, а іноді й нездоланним. Найтрагічнішим є становище політика в еміграції: «Політичний діяч в умовах вигнання перетворюється у діяча суспільного, що у кращому випадку більш-менш успішно представляє інтереси діаспори у країні проживання, у гіршому – активного та впливового лише у межах самої діаспори» [4, с. 72–73]. Такою ж трагічною є і доля політичних ідей еміграції, які народжуються з високою метою допомогти батьківщині, проте ніколи не втілюються у життя, не впливають реально на ситуацію в країні. А тому і політик в еміграції, і політичні ідеї «приречені на «порожнє кипіння» за життя та нерозуміння нащадків» [4, с. 73].

Яскравими прикладами еміграції політичної еліти є пореволюційні діячі, що не змирились з поразкою української революції і намагались відстояти право України на незалежність на міжнародній арені. Одним з найважливіших завдань української політичної еміграції, за С. Петлюрою, було використання часу перебування на чужині з максимальною користю: забезпечити спадкоємність політичної еліти, що дозволить у майбутньому донести правду про визвольний рух до всього світу, до нащадків, а також сприятиме підтримці перманентної боротьби за незалежність до її перемоги [7]. Така настанова була частково виконана, завдяки чому з'явились нові яскраві діячі національно-визвольного руху: Є. Маланюк, Н. Хасевич, Ю. Липа та ін. Проте відсутність консолідації, роз'єднаність стала каменем спотикання української політичної еліти на чужині. Крім того, значна її частина, втративши статус, кардинально змінила вектор докладання зусиль: від політики до бізнесу, тим самим знищуючи й приналежність власне до політичної верхівки. Бути «чужим» – це у багатьох випадках доля емігранта, однак доля політичного емігранта найтрагічніша, адже разом з батьківщиною втрачається й реальна можливість працювати за фахом, впливати на події політичного життя, тобто людина залишається у стані буттєвісного знекорінення.

Узагальнюючи викладене, підкреслимо: авторська позиція щодо проблематичності вкорінення або псевдоукоріненості мистецької та інтелектуальної еліти на чужині, неможливості вкорінення політичної еліти (зі збереженням статусу) не має претензій на безперечність та вичерпність, адже досліджувані феномени відзначаються потенційним багатством смислів та можливостей трактування, а тому відкривають необмежений шлях свого теоретичного осмислення та практичного вивчення полідисциплінарному науковому пошуку.

1. *Баранцева К. К.* Історична еволюція елітистського дискурсу: теорія та методологія / К. К. Баранцева // Філософська думка. – Київ, 2002. – № 1. – С. 56–67; № 2. – С. 48–58; № 3. – С. 90–107; № 4. – С. 59–73. **2**. *Баранцева К. К.* Трансісторичні підстави буття еліти: соціально-філософський аспект / К. К. Баранцева // Філософська думка. – Київ, 2005. – № 1. – 23–43; № 2. – С. 13–29. **3**. *Вейль С.* Укорінення. Лист до клірика / Сімона Вейль; [пер. з фр.]. – К.: «Д. Л.», 1998. – 298 с. **4**. *Демидова О.* Эмиграция: жизнь на границе двух миров / О. Демидова // Космополис. – 2004. – № 1 (7). – С. 72–73. **5**. *Добрускін М.* Про ґенезу терміна та філософського поняття «інтелігенція» / Марк Добрускін // Філософська думка. – Київ, 2005. – № 5. – С. 28–36. **6**. *Панарин А. С.* Православная цивилизация в глобальном мире / А. С. Панарин // «Москва». – М., 2000. – № 4. – С. 150–169. **7**. *Петлюра С.* Сучасна українська еміграція та її завдання / Симон Петлюра / Статті. – Київ: Дніпро, 1993. – С. 231–275. **8.** *Ходасевич В. Ф.* Литература в изгнании / В. Ф. Ходасевич // Собрание сочинений: В 4 т. – Т. 2. Записная книжка. Статьи о русской поэзии. Литературная критика 1922–1939. – М.: Согласие, 1996. – С. 243–271. **9.** *Цимбал Т. В.* Буттєвісне укорінення людини. – К.: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2005. – 219 с. **10.** *Цимбал Т. В.* Феномен еміграції: досвід філософської рефлексії. – Київ – Кривий Ріг: Видавничий дім, 2012. – 394 с.

Юлія Шахно

Міграційний потенціал української інтелектуальної еліти

У статті розглядається проблема місця та ролі інтелектуальної еліти в житті суспільства через призму міграційної перспективи. Визначено основні детермінанти інтелектуального подорожування, проаналізовано оптимальні стратегії поведінкових механізмів у розсіянні, окреслено тенденційність цього процесу в Україні.

The article enlightens the problem of the place of intellectual elite in society's life through the prism of migration's perspectives. The main determinants of intellectual travelling have been defined, the optimal strategies of behavioral mechanisms in dispersing conditions have been analyzed, the tendencies of the mentioned process in Ukraine have been determined.

В умовах переходу капіталістичного ладу до стадії інформаційного суспільства, що базується на нових ґрунтовних знаннях, постає нагальна проблема переосмислення місця та ролі інтелектуальної еліти в житті держави. Деякі сучасні прихильники ціннісної теорії еліт стверджують, що лише індустріальне та постіндустріальне суспільство стає справді елітарним, оскільки «класове суспільство, яке ґрунтувалось на приватному володінні змінилось в ньому пануванням груп, які рекрутуються віднині не по крові чи по володінню власністю, а на основі ділової кваліфікації» [4]. В результаті власної, активної перетворюючої діяльності людина стимулювала перетворення себе в економічну категорію «людський капітал», що в часи суцільної глобалізації стає дієвим елементом світового ринку. Зростаюча складність, поліваріативність міграційних змін та трансформацій породжує потребу в ґрунтовному і багатоаспектному пізнанні механізмів розгортання даного явища, потребує нових концептуальних досліджень в різних галузях науки. До того ж «процеси інтелектуальної міграції розглядаються у вітчизняній науці як правило віддалено від інших видів міграції, тому з поля зору дослідників випадають деякі суттєві риси даних процесів» [5]. На нашу думку, саме соціально-філософський підхід дозволить окреслити концептуальні екзистенціали буття інтелектуальної еліти в рамках діалектики інтересів країни-донора та країни-реципієнта, окреслити амбівалентність даного процесу і отримати можливість зпрогнозувати шляхи опору даному явищу.

Минуле століття по праву називають «ерою міграції», яка на сьогодні набула всеохоплюючого характеру. А тому зростає потреба вивчення проблеми поза межами суміжних географії наук, вийти за рамки теоретизування і перейти до всебічного осмислення даної проблеми, що